

**2021-ЖЫЛДЫН 11-ИЮЛУНА ДАЙЫНДАЛГАН БИШКЕК, ОШ
ЖАНА ТОКМОК ШААРЛАРЫНДАГЫ ЖЕРГИЛИКТҮҮ
КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТТАРЫН КАЙТАЛАП ШАЙЛООСУНА
ДАЯРДЫК КӨРҮҮГӨ УЗАК МӨӨНӨТТҮҮ БАЙКОО
ЖҮРГҮЗҮҮНҮН ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ ЖӨНҮНДӨ АЛДЫН АЛА
ОТЧЕТ**

**БАЙКОО МӨӨНӨТҮ - 2021-ЖЫЛДЫН 21-ИЮНУНАН
04 ИЮЛУНА ЧЕЙИН**

“ЖАЛПЫ ИШ” КООМДУК ФОНДУ

ИЮЛЬ, 2021

МАЗМУНУ

АББРЕВИАТУРАЛАР ЖАНА КЫСКАРТУУЛАР	3
1. РЕЗЮМЕ (КЫСКАЧА МАЗМУНУ)	4
2. КИРИШ СӨЗ	5
3. ШАЙЛОО ЖӨНҮНДӨ	6
4. КООМДУК – САЯСИЙ КЫРДААЛ	7
5. ШАЙЛОО КОМИССИЯЛАРЫНЫН ИШИ	8
6. ШАЙЛООЧУЛАРДЫ КАТТОО	11
7. ШАЙЛОО АЛДЫНДАГЫ КАМПАНИЯ	13
8. БУЗУУЛАР ЖАНА ДАТТАНУУЛАР	15
9. СУНУШТАР	16

АББРЕВИАТУРАЛАР ЖАНА КЫСКАРТУУЛАР

КММ	Күйүүчү майлоочу материалдар
УМБ	Узак мөөнөттүү байкоочу
КР ЖК	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши
ЫЧКТ	Ыкчам чара көрүүнүн координациялык тобу
КР	Кыргыз Республикасы
ЖИН	Жеке идентификациялык номер
СП	Саясий партия
КР Президенти	Кыргыз Республикасынын Президенти
ЖМК	Жалпыга маалымдоо каражаттары
АШК	Аймактык шайлоо комиссиясы
БШК	Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы
УШК	Участкалык шайлоо комиссиясы
Фонд	"Жалпы иш" коомдук фонду

1. РЕЗЮМЕ (КЫСКАЧА МАЗМУНУ)

"Жалпы иш" коомдук фонду (мындан ары - Фонд) 2021-жылдын 11-июлуна пландаштырылган Бишкек, Ош жана Токмок шаарларындагы шаардык кеңештердин депутаттарын кайталап шайлоону даярдоонун жана өткөрүүнүн узак мөөнөттүү байкоосунун натыйжалары жөнүндө алдын ала отчетун даярдады.

COVID-19 оорусунун өсүшүнөн жана ресурстардын чектелгендигинен улам Фонд бир катар көйгөйлөргө туш болгонун белгилеп, өз ишинде айрым чектөөлөрдү колдонууга аргасыз болду. Эпидемиологиялык оор шарттарга карабастан, Фонд шайлоо алдындагы мезгилге толук байкоо жүргүзүүнү жана жогоруда аталган үч шаардагы шаардык кеңештердин депутаттарын кайталап шайлоодо шайлоо күнү чектелген байкоо жүргүзүүнү чечти.

Алдын ала отчетто жогоруда аталган шаарлардын шаардык кеңештерине болгон кайталап шайлоодо саясий партиялардан талапкерлерди каттоонун жүрүшү, шайлоо комиссияларынын ишмердүүлүгү, шайлоочулардын тизмесин түзүү жана жаңыртуу жол-жоболору, маалымат жана шайлоо алдындагы үгүт иштери байкалган. 2021-жылдын 21-июнунан 4-июлуна чейинки мезгилде шайлоо мыйзамдарынын бузулушун аныктаган.

Шаардык кеңештерге кайталап шайлоодо шайлоо алдындагы мезгил COVID-19 эпидемиясынын үчүнчү толкунунун, өлкөдөгү коомдук-саясий кырдаалдын курчуп жаткан мезгилинде, саясий реформалар жана жай мезгилинин мезгилинде өтүп жатат. Жана шайлоочулар шайлоо процесстеринде пассивдүү. Ушундай шарттарда шайлоо аз катышып жатат деп болжолдонууда.

Узак мөөнөттүү байкоо көрсөткөндөй, айрым жигердүү партиялар буга чейин катышуудан баш тартканда, шайлоочулардын гана эмес, саясий партиялардын дагы бир нече жолу шайлоодо активдүүлүгү төмөндөйт, бул өлкөдөгү саясий кырдаалдын өзгөрүлүп жаткандыгын, ошондой эле чектелген ресурстардын кайталап шайлоо өткөрүү үчүн топтой алган партиялар.

Фонддун байкоочулары менен маектешкен саясий партиялар негизги көйгөй катары шайлоочулардын жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө маалымдуулуктун төмөндүгүн жана учурдагы шарттарда үгүт иштерин жүргүзүүнүн татаалдыгын белгилешти.

Акыркы шайлоолор жокко чыгарылгандыгына карабастан, административдик ресурсту колдонуу жана айрым партиялар тарабынан паракорчулук, ошондой эле үй жана кварталдык комитеттердин башчыларын шайлоо максатында тартуу практикасы үч шаарда тең сакталып келе жатат. Фонд ошондой эле кайталап шайлоодо паракорчулук жашыруун формаларга ээ болуп жаткандыгын жана өткөн жергиликтүү шайлоолордо катталган мыйзам бузуулар боюнча тергөө иштери аягына чыга электигин белгилейт.

Фонд ошондой эле добуш берүү күнүн өткөрүү жана жергиликтүү кеңештердин депутаттарын кайталап шайлоонун жыйынтыгын чыгаруу БШКнын жаңы курамы тарабынан жүргүзүлөрүн белгилейт.

Фонд шайлоо өнөктүгүнө, шайлоо күнүнө жана шайлоодон кийинки мезгилге байкоо жүргүзүүнү улантууда, байкоонун натыйжалары боюнча, Фонд алдын-ала билдирүү жана жыйынтыктоочу отчетун даярдайт.

2. КИРИШ СӨЗ

"Жалпы иш" коомдук фонду - бул Кыргыз Республикасында ар кандай деңгээлдеги шайлоолорго байкоо жүргүзүү, жарандык билим берүү долбоорлорун ишке ашыруу жана жарандардын чечимдерди кабыл алуу процессине жигердүү катышуусуна көмөктөшүү максатында түзүлгөн коммерциялык эмес уюм. Фонд эркин жана акыйкат шайлоо өткөрүүнү, ошондой эле Кыргызстанда жарандык коомдун жана демократиянын өнүгүшүн колдойт.

Фонддун ишмердүүлүгү диалог аркылуу бийлик органдары жана калк менен натыйжалуу өз ара аракеттешүүнү түзүүгө, маанилүү саясий процесстерге байкоо жүргүзүүгө, чечимдерди кабыл алуу процесстерине катышууга жана жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо максатында, алардын алга жылышынын ачыктыгын камсыз кылууга, өлкөнүн туруктуу демократиялык өнүгүүсү боюнча биргелешкен иш-аракеттерге багытталган.

Шайлоого байкоо жүргүзүүнүн максаты - жарандарга жана шайлоого кызыкдар болгон тараптарга эл аралык стандарттарга жана улуттук мыйзамдарга шайкештигин, анын ичинде мүмкүн болгон мыйзам бузуулар, шайлоочулардын активдүүлүгү жана шайлоонун натыйжалары боюнча маалыматтарды камтыган кесипкөй, калыс жана өз убагында баа берүү.

Узак мөөнөттүү байкоо жүргүзүү төмөнкү максаттарда жүргүзүлөт:

- эл аралык стандарттарга жана улуттук мыйзамдарга ылайык таза шайлоо жараянын камсыз кылуу.
- шайлоо мыйзамдарын андан ары өркүндөтүү боюнча сунуштарды иштеп чыгуу максатында талдоо.
- мыйзам бузууларды жана шайлоодогу бурмалоолорду аныктоо жана алар жөнүндө билдирүү.
- шайлоо алдындагы жана шайлоодон кийинки мезгил жөнүндө тастыкталган, өз убагында жана объективдүү маалыматтарды берүү.

Узак мөөнөттүү байкоо жүргүзүү саясий партиялардын талапкерлерин көрсөтүү жана каттоонун жол-жоболорун, бардык деңгээлдеги шайлоо комиссияларын түзүү жана алардын ишмердигин, маалымат берүү жана шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү мезгилин, шайлоо күнү шайлоо комиссиясынын ишмердигин жана Кыргыз Республикасынын жергиликтүү кеңештеринин депутаттарын шайлоонун жыйынтыгын чыгарууну камтыйт.

Фонддун узак мөөнөттүү көзөмөлүн башкы кеңсе жана Бишкек, Ош жана Токмок аймактарында болгон 8 узак мөөнөттүү байкоочу жүргүзөт. Байкоочулар аймактык жана участкалык шайлоо комиссияларынын, саясий партиялардын штабдарынын жана алардын өкүлдөрүнүн иши жөнүндө маалымат чогултушат, ошондой эле үгүт өнөктүгүнүн жүрүшүнө көз салышат.

2021-жылдын 11-июлуна белгиленген Кыргыз Республикасынын жергиликтүү кеңештеринин депутаттарын шайлоо мезгилинде “Жалпы иш” коомдук фонду **төмөнкүдөй иштерди жүргүзөт:**

- Шайлоочуларга алардын укуктары жөнүндө маалымат берүү;

- Шайлоого даярдык көрүү жана өткөрүү процессине, ага шайлоо комиссияларынын ишин, шайлоо алдындагы үгүт иштерин, жарандарга маалымат берүүнү, ошондой эле шайлоодон кийинки мезгилди кошуп, узак мөөнөттүү байкоо жүргүзүү;
- Добуш берүү күнүнө кыска мөөнөттүү байкоо жүргүзүү;
- Шайлоо талаш-тартыштарына мониторинг жүргүзүү;

“Жалпы иш” КФ үч шаардык кеңештин депутаттарын кайталап шайлоодо **узак мөөнөттүү байкоо** жүргүзөт:

- 1) Бишкек ш.
- 2) Ош ш.
- 3) Токмок ш.

Шайлоо алдындагы мезгилде узак мөөнөттүү байкоо жүргүзүүнүн жүрүшүндө Фонд АШКнын ишмердигине байкоо жүргүзөт, саясий партиялардын ишмердигине байкоо (Фонд саясий партиялардын өкүлдөрүнө сурамжылоо жүргүзөт) жүргүзөт, ошондой эле мыйзам бузууларды каттайт.

Бузуулар 3 түргө классификацияланган:

- 1) Административдик ресурстарды кыянаттык менен пайдалануу, кысым көрсөтүү, зомбулук көрсөтүү жана коркутуу боюнча форма.
- 2) Шайлоочулардын добуштарын сатып алуу боюнча форма
- 3) Шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүүнүн эрежелеринин бузулушу боюнча форма

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоого узак мөөнөттүү байкоо жүргүзүү үчүн башкы кеңсенин кызматкерлери, юристтер-эксперттер, региондук координаторлор, Ош шаарындагы 3 УМБ, Бишкек шаарындагы 4 УМБ тартылды жана 1 УМБ Токмок шаарында.

Башкы кеңсе, КРдин жергиликтүү кеңештеринин депутаттарын шайлоого байкоо жүргүзүү долбоорунун алкагында шайлоо алдындагы мезгилде узак мөөнөттүү байкоо жүргүзүү процессин координациялайт.

3. ШАЙЛОО ЖӨНҮНДӨ

2021-жылдын 11-апрелинде жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо өткөн, анын ичинде 28 шаардык кеңеште дагы. Алардын 25инде шайлоо өтүү деп табылган. Үч шаарда (Бишкек, Ош жана Токмок) көптөгөн мыйзам бузууларга байланыштуу шайлоонун жыйынтыктары жокко чыгарылды.

Буга ылайык, кайталап шайлоо дайындалды. Кыргыз Республикасынын Президентинин "Кыргыз Республикасынын Бишкек, Ош жана Токмок шаардык кеңештеринин депутаттарын кайталап шайлоону дайындоо жөнүндө" 2021-жылдын 27-майындагы №231 Жарлыгына ылайык, Бишкек, Ош жана Токмок шаарларында шайлоо күнү 2021-жылдын 11-июлунда болот.

2021-жылдын 28-майында БШК 2021-жылдын 11-июлуна дайындалган Кыргыз Республикасынын Бишкек, Ош жана Токмок шаардык кеңештеринин депутаттарын кайталап шайлоону даярдоонун жана өткөрүүнүн негизги уюштуруу-практикалык иш-чараларынын "Календардык планын" бекитти.

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө мыйзамдарга ылайык, кайталап шайлоонун мөөнөтү үчтөн бирине кыскарган, ошондуктан добуш берүү күнүнө 20 күн калганда, б.а. 2021-жылдын 20-июнунда Бишкек, Ош жана Токмок шаардык кеңештеринин депутаттарын шайлоого катышуу үчүн саясий партиялардын талапкерлеринин тизмесин каттоо аяктады.

Үч шаарда 121 депутат 3 шаардык кеңеште кайрадан шайланмакчы.

11-апрелдеги шайлоонун жыйынтыктары бир нече партиянын күнөөсү менен жокко чыгарылган, бирок БШК өз чечиминде партияларга басым жасаган эмес жана бул партиялар кайталап шайлоого киргизилген. Бирок БШК 11-апрелдеги шайлоодо мыйзамды бузду деп сот чечими чыккан талапкерлерди кайталап шайлоого киргизилбей тургандыгын белгилейт. Бирок партияны толугу менен кайталап шайлоого катышуудан четтетүү мыйзамда каралган эмес. Ага ылайык, аймактык шайлоо комиссиялары соттун чечимдерин эске алып, бул талапкерлерди киргизбеши керек. Үч шаардагы аймактык шайлоо комиссиялары 26 партиянын талапкерлеринин тизмесин катташты.

Тизмеге катталган талапкерлердин жалпы саны 2359 адамды түздү. Бишкек шаарында 18 партиядан 1314 талапкер, Ош шаарында 9 партиядан 691 талапкер, Токмок шаарында 6 партиядан 354 талапкер бар.

Бардык талапкерлердин тизмеси жергиликтүү ЖМКга жарыяланган, ошондой эле БШКнын сайтына, “Талапкер” тутумуна <https://talapker.shailoo.gov.kg> шилтемеси боюнча жайгаштырылган, ошол эле жерге партиялар шайлоо алдындагы программаларын, партиялардын шайлоо фонддорунун түшкөн жана сарпталган каражаттары жөнүндө маалыматты жарыялоо үчүн тапшырышы керек.

Мыйзамга ылайык, Бишкек, Ош жана Токмок шаарларынын шаардык кеңештеринде шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү үчүн 20 күн бөлүнгөн (2021-жылдын 20-июнунан 10-июлуна саат 8:00гө чейин). 10-июль - жымжырттык күнү жана добуш берүү күнүнө 3 күн калганда арыз берген жарандар добуш берген жайдын сыртында шайлашат.

- Шаардык кеңештин депутаты болууну каалагандар кайсы бир партиянын курамында көрсөтүлүшү дагы керек, башкача айтканда, пропорциялдуу тутум боюнча партиялык тизмелер боюнча.

- Жогорудагы шаарлардын шаардык кеңештерине кирүүнү каалаган партиялар үчүн 7% босогосу мурдагыдай эле бойдон калууда.

4. КООМДУК – САЯСИЙ КЫРДААЛ

Жалпысынан отчеттук мезгилди мүнөздөө менен, Фонд шайлоо алдындагы мезгил республика үчүн оор мезгилде өтүп жаткандыгын белгилейт. Экономикалык кризис, COVID-19 эпидемиясынын үчүнчү толкуну, саясий реформалардын кесепеттери жана башка жагдайлар шайлоо процессине таасирин тийгизүүдө.

Өлкөдөгү социалдык-экономикалык кырдаалга байланыштуу Фонд калктын ортосундагы чыңалуу азык-түлүктүн кымбатташына, айрым аймактарда кургакчылыкка, электр кубаты менен газдын үзгүлтүккө учурашына, жумушсуздуктун өсүшүнө, кылмыштуулуктун өсүшүнө, эмдөөнүн төмөндүгүнө жана COVID-19 учурларынын саны белгилейт.

2021-жылдын 5-июлуна карата өлкө боюнча COVID-19 жугуштуу оорусунун такталган 132.070 учуру катталып, акыркы сутка ичинде 1432 жаңы учур аныкталды, анын 924 Бишкек шаарында, 71и - Ош шаары, 142 - Чүй облусунда, акыркы 2 жумада ооруну

жуктуруп алгандар көбөйгөн. Өлгөндөрдүн жалпы саны 2046 адамга жетти. Төмөндөгү диаграмма көрсөткөндөй, Кыргызстан COVID-19 эпидемиясынын өсүшүнүн үчүнчү толкунунун чокусунда. Көзкарандысыз эксперттер COVID-19 инфекциясынын 2021-жылдын июль айында эң жогорку чегине жетерин болжолдошкон, ал эми үч шаардагы кайталап шайлоону кийинкиге калтыруу маселеси каралбай калган, саясий партиялар өзүлөрү кайталап шайлоону кийинкиге жылдырууга кайрылышкан эмес. Бул кырдаал келечекте терс кесепеттерге алып келиши мүмкүн, тактап айтканда, шайланган депутаттарга болгон ишеним деңгээлинин төмөндөшү.

1-маалымат графика. Өлкөдөгү коомдук-саясий кырдаалды баалоо.

Диаграмма 1. COVID-19 жуккан статистикасы, 2020-2021¹

Мындан тышкары, Ош шаарындагы саясий партиялардын тирешүүсүнүн күчөө коркунучун жаратууда, мында жергиликтүү кеңешке ат салышып жаткан 5 партиянын өкүлдөрү үгүт кампаниясынын жүрүшүндө атаандаштары тарабынан мыйзам одоно бузулуп жаткандыгын жөнүндө билдиришкен. Көбүнчө, алар жергиликтүү бийликти административдик ресурстарды колдонду деп айыптап, өлкөнүн президентин буга көңүл бурууга чакырышты².

5. ШАЙЛОО КОМИССИЯЛАРЫНЫН ИШИ

Мурда белгиленгендей, 2021-жылдын 11-апрелинде Бишкек, Ош жана Токмок шаарларында өткөн шаардык кеңештердин депутаттарын шайлоонун жыйынтыктары жараксыз деп табылды. Анын үстүнө Ош жана Токмок аймактык шайлоо комиссияларынын жоопкерчилиги каралып, натыйжада Ош жана Токмок аймактык шайлоо комиссиялары таркатылып, жаңы курамда бекитилген.

¹ <https://zdorovie.akipress.org/news:1692857>

² <https://rus.azattyk.org/a/31181179.html>

Фонд ошондой эле добуш берүү күнүн өткөрүү жана жергиликтүү кеңештердин депутаттарын кайталап шайлоонун жыйынтыгын чыгаруу БШКнын жаңы курамы тарабынан жүргүзүлөрүн белгилейт.

Бишкек АШКнын курамы дагы өзгөрүлүп, анда Бишкек АШКнын мурунку төрагасы Кайрат Маматов БШКнын мүчөсү болуп, тиешелүүлүгүнө жараша резервден жаңы АШК мүчөлөрү киргизилген, Стамов Айбек Кубатович Бишкек АШКнын төрагасы болуп шайланган, жана Бахадыр Арунович Конуров катчы болуп шайланды.

Мындан тышкары, БШКнын ыйгарым укуктарынын мөөнөтү аяктагандыгына байланыштуу, Жогорку Кеңештин депутаттары 30-июндагы отурумунда БШКнын 12 жаңы мүчөсүн шайлоого добуш беришти.

Президент Садыр Жапаров кол койгон "Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясы жөнүндө" Кыргыз Республикасынын жаңы конституциялык Мыйзамына ылайык, БШКнын мүчөлүгүнө талапкерлердин 50% мамлекет башчысы тарабынан көрсөтүлөт, калган 50% Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан көрсөтүлгөн. Ошентип, БШКнын жаңы курамы төмөнкүдөй:

ЖК тарабынан БШК мүчөлөрү:

1. Узарбек Жылкыбаев (СДПК);
2. Акылбек Эшимов («Кыргызстан») (кайрадан);
3. Кайрат Маматов («Республика — Ата-Журт») (Бишкек АШКнын мурунку башчысы);
4. Тынчтык Шайназаров («Онугуу-Прогресс») (кайрадан);
5. Абдыжапар Бекматов («Бир Бол») (кайрадан);
6. Искендер Гайпкулов («Ата Мекен»);

Президента тарабынан БШК мүчөлөрү:

7. Нуржан Шайлдабекова (кайрадан);
8. Марс Наспеков;
9. Анар Дубанбаева;
10. Нурлан Койчукеев;
11. Акбалык Жумалиева;
12. Айдана Жупуева.

Жогоруда айтылган бардык өзгөрүүлөр үч шаардагы жергиликтүү кеңештерге кайталап шайлоонун шайлоо алдындагы мезгилинде болгонун белгилей кетүү керек, кайталап шайлоодо Фонд болгон бардык өзгөрүүлөр даярдыктын сапатына таасирин тийгизбейт деп үмүттөнөт.

Фонддун байкоочулары БШКга жана төмөнкү АШКларга байкоо жүргүзүшөт:

- 1) Бишкек АШК
- 2) Ош АШК

3) Токмок АШК

Жергиликтүү шайлоолордо негизги жүктү аймактык шайлоо комиссиялары көтөрөт, тиешелүүлүгүнө жараша, ар бир АШКнын жергиликтүү шайлоолордогу ролу чоң, анткени парламенттик жана президенттик шайлоолордон айырмаланып, көбүрөөк автономия талап кылынат, бирок шайлоонун жыйынтыктарын жалпы координациялоо жана бекитүү БШК тарабынан кабыл алынат.

Байкоо көрсөткөндөй, бардык АШКлар шайлоо мыйзамдарынын талаптарына ылайык түзүлгөн. Бардык АШКларда коомдук байкоочуларды каттоо жеткиликтүү көрсөтмөлөрдү берүүдө эч кандай кыйынчылыктарсыз өттү.

Отчеттук мезгилде, байкалган үч АШКнын бардыгы шайлоо алдындагы мезгилде байкоо жүргүзүүгө даяр болушкан. Эки АШКда (Ошто жана Токмокто) Фонддун байкоочулары COVID-19 эпидемиясына байланыштуу кырдаалдын курчушуна байланыштуу Бишкекте адаттагыдай эле өткөрүлгөн жолугушууларга катыша алышты, Фонддун байкоочулары АШКлардын ишин алыстан көзөмөлдөп турушту. Отурумдарда кворум АШКнын бардык отурумдарында байкалган.

Мониторинг жүргүзүлгөн үч АШК алдыдагы жолугушуулар жөнүндө, негизинен АШКнын мүчөлөрү менен жеке жолугушууда кабарлашты. Байкоочулар Ош жана Токмок АШКларындагы жолугушууларда санитардык эрежелер жарым-жартылай сакталгандыгын белгилешти. Ошол эле учурда, шайлоо кызматкерлеринин COVID-19 жуктуруп алуу коркунучу жогорулап, айрымдары өзүнчө абалда экендиги белгиленди.

Арыздарды жана кайрылууларды кароодо АШКлар кароонун шарттарын дайыма эле сактабайт, ошондуктан Ош шаарында арыздарды жана даттанууларды кароодо процесстин кечендеши байкалат.

АШКлар саясий партиялар тарабынан жасалган мыйзам бузууларды кароодо бир катар чечимдерди кабыл алышты.

2021-жылдын 23-июнунда Бишкек АШКнын шайлоо өнөктүгүнүн жол-жобосунун сакталышын көзөмөлдөө боюнча жумушчу топ Кыргыз Республикасынын БШКнын КГОРдон келип түшкөн билдирүүлөрдү жана Ишеним, Реформа жана Столица саясий партиялары тарабынан социалдык тармактарда жарыяланган билдирүүлөрдү, ошондой эле "Ата-Журт Кыргызстан" саясий партиясынан талапкер, мөөнөтүнөн мурда шайлоо алдындагы үгүт жүргүзүү белгилери бар жана "Ата-Журт Кыргызстан" саясий партиясынан талапкер К.К. Конгантиевге, ошондой эле саясий партияларга оозеки эскертүү берүүнү чечти. "Ишеним", "Реформа" жана "Столица" партиясы шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү эрежелерин бузууга жол берилбестиги жөнүндө.

2021-жылдын 3-июлунда, Бишкек АШКсы өзүнүн шайлоо алдындагы материалдарында башка мамлекеттин саясатчысынын сүрөтүн чагылдырган "Биздин Кыргызстан" саясий партиясына каршы арыздарды карады, бул статьянын 2-бөлүгүнүн талаптарын бузгандык. "Жергиликтүү депутаттарды кеңештерди шайлоо жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 28-б.

Кароонун жыйынтыгында "Биздин Кыргызстан" саясий партиясына жазуу жүзүндө эскертүү берүү чечими кабыл алынды. Шайлоо мыйзамын кайталап бузуу партияга каршы талапкерлердин каттоосун же партиядан талапкерлердин тизмесин жокко чыгарууга чейин олуттуу санкцияларга алып келиши мүмкүн.

Жалпыга маалымдоо каражаттарында таркатылган маалыматка байланыштуу, социалдык тармакта жарыяланган видеодо айтылгандай, анда «Келечек-Келечек» саясий партиясынын талапкери кош никени мыйзамдаштырууну жактайт. "Реформа" партиясы өз билдирүүсүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясына, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексине жана "Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө" Мыйзамга таянат.

Кароонун натыйжалары боюнча Бишкек АШКсы “Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө” Мыйзамдын талаптарын бузгандыгын аныктап, арыз ээсине кылмыш ишинин белгилерин аныктоо үчүн укук коргоо органдарына кайрылууга сунуш берди. талапкер Н.Абдыкаимова, ошондой эле коомдук терс пикирди жаратпоо үчүн жарыяланган видеону алып салуу.

Ошондой эле, Facebook социалдык тармагында жарыяланган "Эмгек" партиясынан талапкер С.Дөөлөтбаков Бишкек шаарынын Октябрь районунун короолорунун бириндеги скамейканы тартып жаткан видеотасманын, ошондой эле балдар менен түшкөн сүрөттөрдүн негизинде иликтөөгө алынды, талапкер тарабынан берилген кошумча видео материалдарда, Бишкек АШКсында шайлоо алдындагы үгүт иштерин жүргүзүү тартиби жана эрежелери бузулгандыгы аныкталган жок.

Учурда бир нече олуттуу мыйзам бузуулар каралууда.

6. ШАЙЛООЧУЛАРДЫ КАТТОО

Кыргыз Республикасынын БШКсы 2021-жылдын 9-июнунда шайлоочулардын алдын ала тизмесин "Тизме" шайлоочуларынын мамлекеттик порталына жайгаштырды - <https://tizme.gov.kg/> жана 2021-жылдын 20-июнунда шайлоо тизмеси жарыяланган Бишкек, Ош жана Токмок шаарларында жергиликтүү кеңештердин депутаттарын кайталап шайлоо, акыркы тизме 2021-жылдын 9-июлуна чейин сайттарга жайгаштырылышы керек. Ошол эле учурда, 2021-жылдын 2-июлунда жарандардын тизмелерин тактоо жана арыз берүү мөөнөтү аяктады.

Шайлоочулар өздөрүнүн шайлоо участкаларын (номерин жана дарегин) тактап, өздөрүн шайлоочулардын "Тизме" мамлекеттик порталындагы шайлоочулардын тизмесинен - <https://tizme.gov.kg/> шилтемеси аркылуу же 1255 кыска номерине чалып, текшерип алса болот. 119 номерине чалып же жөнөтүү менен, сиздин паспортунузда көрсөтүлгөн PIN кодуңуз аркылуу кайрылса болот.

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоого катышуу үчүн жарандардын жашаган жерин каттоонун дареги көрсөтүлгөн дарекке / паспорттогу жашаган жеринин чипиндеги жазууга дал келиши керек.

Таблица 1. 2021-жылдын 20-июнуна карата үч шаардагы жергиликтүү кеңештердин депутаттарын кайталап шайлоого текшерүү тизмесиндеги шайлоочулардын саны.

Аймактардын аталышы	УШКлардын саны	Алдын ала тизме. Саны 09.06.2021	Текшерүү тизме. Саны 20.06.2021	Салыштырганда 06.09.21 / 06.20.21
Бишкек АШК	228	424 847	425 107	260
Ош АШК	78	148 144	148 224	80
Токмок АШК	20	37 164	37 134	-30

Таблица 2. 2021-жылдын 20-июнуна карата жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо боюнча текшерүү тизмесиндеги шайлоочулардын саны, жынысы жана жаш курагы боюнча.

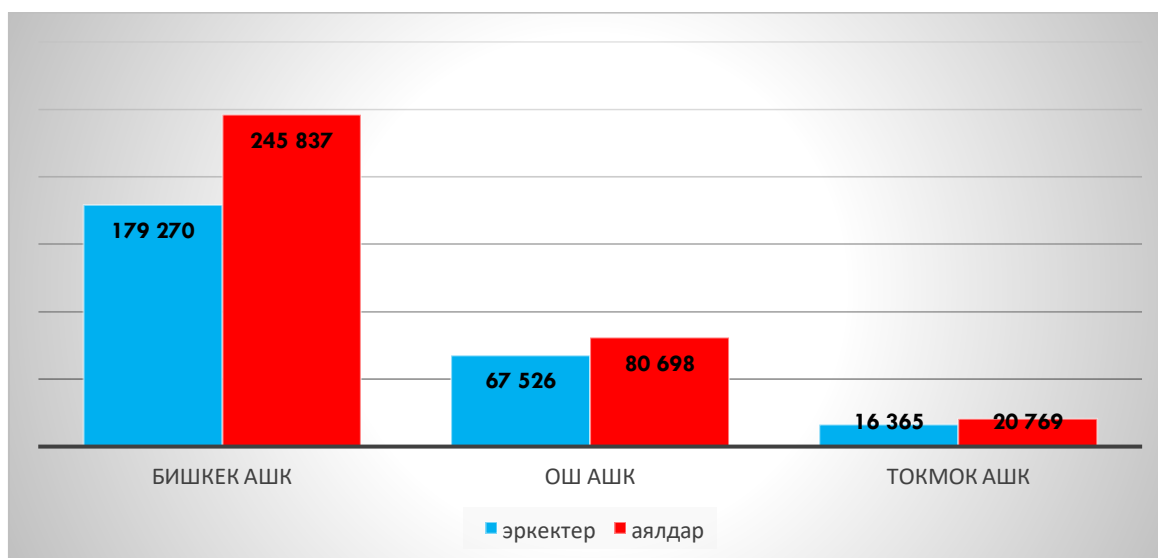
Аймактык шайлоо комиссиялары	Гендер		Жаш курагы боюнча					
	эркек	аял	~ 29	30 ~ 39	40 ~ 49	50 ~ 59	60 ~ 69	70+ ~
Бишкек АШК	179 270	245 837	100 817	99 529	77 311	68 649	48 740	30 061
Ош АШК	67 526	80 698	41 325	37 137	24 013	22 659	16 457	6 633
Токмок АШК	16 365	20 769	9 999	8 420	6 357	5 890	4 410	2 058

2021-жылдын 20-июнуна карата жергиликтүү кеңештердин депутаттарын кайталап шайлоого шайлоочулардын контролдук тизмесиндеги шайлоочулардын саны төмөнкүдөй: Бишкек шаарында 425 107 шайлоочу бар, анын ичинен эркектер - 179 270, аялдар - 245 837 же 42,2% жана 57,8%, ал эми шайлоочулардын саны 260 адамга көбөйгөн.

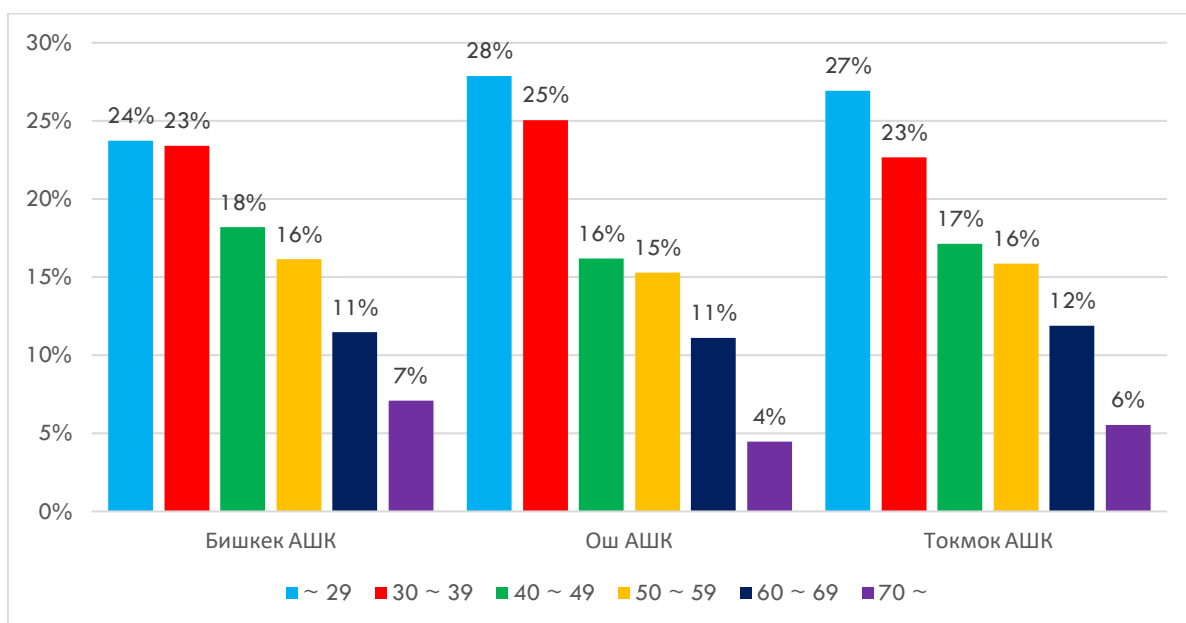
Ош шаарында 148 224 шайлоочу бар, алардын 67526сы эркектер, 80698 аялдар, же тиешелүүлүгүнө жараша 45,6% жана 54,4%, шайлоочулардын саны 80 адамга көбөйгөн.

Токмок шаарында 37134 шайлоочу бар, анын ичинен 16.365 эркек, 20.769 аял, же 44.1% жана 55.9%, тиешелүүлүгүнө жараша Токмок шаарында шайлоочулардын саны 30 адамга азайганы байкалат.

Диаграмма 2. Бишкек, Ош жана Токмок шаарларындагы шайлоочулардын гендердик өкүлчүлүгү

Диаграмма 3. Бишкек, Ош жана Токмок шаарларындагы шайлоочулардын жаш категориялары

7. ШАЙЛОО АЛДЫНДАГЫ КАМПАНИЯ

2021-жылдын 13-июнунда, БШКнын 2021-жылдын 11-июлуна дайындалган Бишкек, Ош жана Токмок шаардык кеңештеринин депутаттарын кайталап шайлоону даярдоонун жана өткөрүүнүн календардык планына ылайык, саясий партиялардан талапкерлердин тизмесин катышуу үчүн көрсөтүү баскычы Бишкек, Ош жана Токмок шаардык кеңештеринин депутаттарын кайталап шайлоодо. Ошол эле учурда 11-апрелдеги шайлоодо жеңип чыккан айрым партиялар кайталап шайлоого катышуудан баш тартышса, айрымдары бул жараянга биринчи жолу каты

Бишкек, Ош жана Токмок шаарларынын шаардык кеңештерин кайталап шайлоого 26 партиядан талапкерлер катталды. Алардын 18и Бишкек шаардык кеңешинде, тогузу Ошто жана алтоосу Токмокто катталган.

Таблица 3. Үч шаардык кеңеш жөнүндө маалымат

№	Шаардык кеңештин аталышы	Мандаттын саны	Саны п / п	Талапкерлердин саны	Эркектер	Аялдар
	3 /к	121	33	2359	1459	900
1	Бишкек ш/к	45	18	1314	798	516
2	Ош ш/к	45	9	691	440	251
3	Токмок ш/к	31	6	354	221	133

Жыйынтыгында Бишкек АШК 18 партиянын талапкерлеринин тизмесин каттады: Эмгек, Өнүгүү-Прогресс, Туран, Биздин Эл, Замандаш, Столица, Жашылдар партиясы, Ынтымак, Биздин Кыргызстан, "Социал-демократтар", "Реформа", "Күч Биримдик", "Келечек-Келечек", "Ата Журт Кыргызстан", "Ишеним", "Жаңы Мезгил", "Улуу-Журт", "Айкөл Кыргызстан".

18 саясий партия 1371 талапкерди көрсөттү, Бишкек АШК 1314 талапкерди каттады, талапкерлердин тизмесинде көрсөтүлгөн 57 талапкерди каттоодон баш тартышты.

Ош аймактык шайлоо комиссиясынын курамына 9 саясий партиядан 691 талапкер катталды: Ынтымак, Улуу Журт, Бир Бол, Биздин Кыргызстан, Бүтүн Кыргызстан, Ата Журт Кыргызстан, Улуттар Биримдиги, Келечек-Келечек, Нур.

Алты саясий партия талапкерлердин тизмесин Токмок АШКсына тапшырды жана катталды: "Эл Биримдиги", "Бирге-Вместе", "Эмгек", "Патриот Ынтымагы", "Асыл Мурас Жаштары", "Ата Журт Кыргызстан".

"Ата-Журт Кыргызстан" саясий партиясы үч шаардагы шайлоого катышууга ниеттенүүдө.

Эки шаарда талапкерлердин тизмесин 5 партия көрсөткөн (Келечек-Келечек, Биздин Кыргызстан, Ынтымак, Улуу-Журт, Эмгек).

Калган партиялар талапкерлердин тизмесин шаарлардын бирине гана тапшырышкан.

Ошол эле учурда, алдын ала жыйынтыктар боюнча 11-апрелдеги шайлоодо жеңишке жетишкен айрым партиялар ар кандай себептерден улам кайталап шайлоого катышуудан баш тартышты, ал эми айрым партиялар бул жараянга биринчи жолу катышууда.

Буга байланыштуу буга чейин Социал-демократтар партиясы жаңы партияларды каттоодон баш тартууну талап кылган. Бишкек АШКсы Социалдык демократтардын арызын канааттандыруудан баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алып, Мыйзамда жаңы партиялардын жергиликтүү кеңештерге кайталап шайлоого катышуусун чектеген жоболор жок экендигин айтты.

Байкоочулардын айтымында, үч шаарда дагы боло турган кайра шайлоо жөнүндө калктын маалымдуулугу өтө төмөн. Айрым жарандарда алдыдагы кайра шайлоонун датасы жөнүндө маалымат жок.

Жергиликтүү кеңештерге шайлоого байкоо жүргүзүүнүн алкагында Фонддун узак мөөнөттүү байкоочулары саясий партиялардын өкүлдөрү менен жолугушууларды өткөрүшөт. Ошентип, Бишкек шаарында катталган 18 партиянын ичинен 5 партия менен жолугушуу өткөрүлдү. Саясий партиялардын жолугушууларынын жана анкеталарынын жыйынтыктары жөнүндө толук маалыматтар корутунду отчетто чагылдырылат.

2021-жылдын 2-июнунда байкоочулар Бишкектеги 5 саясий партия менен жолугушууларды өткөрүштү:

- 1) "Туран" ПП
- 2) "Социал-демократтар" ПП
- 3) РР "Эмгек"
- 4) ПП "Столица"
- 5) ПП "Ата Журт Кыргызстан"

Жолугушуулардын жыйынтыгында саясий партиялар төмөнкүлөрдү белгилешти:

1) Бардык суралган саясий партияларды эң чоң тынчсыздандырган нерсе - 2021-жылдын 11-июлунда боло турган жергиликтүү кеңештерге шайлоолор жөнүндө калктын кабардар эместиги жана бул маселе боюнча тиешелүү мамлекеттик органдардын начар иштеши.

Ушул окуяларды эске алып, сурамжылоого катышкан саясий партиялар шайлоочулардын рекорддук деңгээлде төмөн катышуусун болжолдошууда, буга өлкөдөгү учурдагы терс эпидемиологиялык кырдаал, демейдегиден ысык аба ырайы, эс алуу мезгили жана жарандардын тез-тез кайталанган шайлоо процесстеринен чарчоосу себеп болот.

2) "Туран" жана "Столица" партиялары басылма материалдарды чыгаруудан жана баннерлерди ижарага берүүдөн таптакыр баш тарткандыктарын билдирип, интернет мейкиндигинин социалдык тармактарындагы үгүт иштерин жүргүзүүнү артык көрүштү.

3) Социал-Демократия партиясы арендага алынган жарнак мейкиндигинин наркын алардын базар баасынан он эсе арзан баада көрсөтүү менен айрым партиялардын шайлоо фонддоруна алынган маалыматтардын ишенимдүүлүгүнө күмөн санайт.

4) "Эмгек", "Столица" жана "Ата Журт Кыргызстан" партиялары партиялардын өздөрүнө да, айрым талапкерлерге карата да "кара пиардын" көптүгүнө нааразычылыгын билдиришти.

5) Айрым партиялар акыркы шайлоолор жокко чыгарылгандыгына карабастан, административдик ресурстарды жана айрым партиялар тарабынан паракорчулукту, ошондой эле шайлоо максатында үй жана кварталдык комитеттердин башчыларын тартуу практикасы үч шаарда тең сакталып калгандыгын белгилешет.

8. БУЗУУЛАР ЖАНА ДАТТАНУУЛАР

Жергиликтүү жана эл аралык масштабдагы буга чейинки бир катар байкоо жүргүзүү миссияларынан айырмаланып, Фонд административдик ресурстарды кыянаттык менен пайдалануунун, шайлоочуларга карата коркутуулардын жана кысым көрсөтүүлөрдүн, паракорчулуктун фактыларын сактоого басым жасап, Кыргыз Республикасынын жергиликтүү кеңештеринин депутаттарын шайлоону байкоо жүргүзүүнү чечти. жана шайлоо өнөктүгүнүн эрежелеринин бузулушу. Натыйжалуу мониторинг жүргүзүү максатында узак мөөнөттүү байкоочулар тобу даярдалды, анын ишинин негизги максаты шайлоо процессинин субъекттери тарабынан мыйзам бузууларга мониторинг жүргүзүү жана жарым-жартылай АШКлардын ишине байкоо жүргүзүү. Ыкчам маалымат алмашуу жана жооп кайтаруу максатында, УМБ үчүн мыйзам бузуулардын 3 түрү боюнча атайын деп аталган инциденттердин формалары иштелип чыккан:

- Административдик ресурстарды туура эмес колдонуу, шайлоочуларга карата коркутуу, кысым көрсөтүү жана зомбулук көрсөтүү
- Добуштарды сатып алуу
- Шайлоо алдындагы үгүт иштерине мыйзам бузуу түрткү болду.

1. 2021-жылдын 4-июлуна карата Common Deal PF коомдук байкоочулары 64 аныкталган мыйзам бузуу боюнча маалымат жөнөттү. Анын ичинен административдик ресурстарды колдонуу, кысым көрсөтүү, коркутуу жана зомбулук боюнча 6; 8 - пара алуу учурларында; 50 - шайлоо өнөктүгү бузулган учурларда. 2 мыйзам бузуу боюнча, маалымат Ыкчам жооп кайтаруу боюнча координациялык топко (KGR) өткөрүлүп берилди.

2) Административдик ресурс, кысым, коркутуу, зомбулук: "Эмгек" ППга карата - 3; ПП "Асыл-Мурас жаштары" - 1; "Кайсы тараптын пайдасына экени белгисиз" - 2.

Аймактар боюнча: Бишкек шаары - 2; Ош шаары - 1; Токмок шаары - 3.

3) Пара алуу: "Ата Журт Кыргызстан" ППга карата - 2; ПП "Бирге-Вместе" - 2; ПП "Биздин Кыргызстан" - 1; ПП "Эл Биримдиги" - 1; ПП "Өнүгүү-Прогресс" - 1; ПП "Эмгек" - 1.

Региондор боюнча: Бишкек шаары - 2; Ош шаары - 3; Токмок шаары - 3;
Анын ичинен 2 арыз КГОРго берилген.

4) Шайлоо алдындагы үгүттөө эрежелеринин бузулушу: бардыгы 50 иш аныкталды.

Аймактар боюнча: Бишкек шаары - 11; Ош шаары - 38; Токмок шаары - 1;

9. СУНУШТАР

Шайлоо комиссияларына:

1. Бишкек, Ош жана Токмок шаарларында жакында боло турган жергиликтүү кеңештердин депутаттарын кайра шайлоо жөнүндө калкты маалымдоо жана COVID-19 жайылуусунун алдын алуу чараларын так сактоо зарылдыгы боюнча иш күчөтүлсүн.

Укук коргоо органдарына:

1. Административдик ресурстарды колдонуу жана пара алуу жөнүндө келип түшкөн сигналдарга өз убагында жооп берүү, ошондой эле ушул сигналдар боюнча даттанууларды тез арада кароо боюнча иштерди күчөтүү.

Саясий партияларына:

1. Шайлоо мыйзамдарынын ченемдерин так сактаңыз жана үгүт иштеринин мыйзамсыз жана талаштуу формаларын колдонуудан алыс болуңуз.

2. Үгүт иш-чараларын өткөрүүдө COVID-19 менен байланышкан санитардык-эпидемиологиялык коопсуздук эрежелерин сактаңыз.